

Academic Focus

มิถุนายน 2565

สารบัญ

บทนำ	1
โครงสร้างและบทบาทของระบบการเมือง	2
การปฏิรูประบบการเมือง	5
การปฏิรูปการเมืองไทยในอนาคต	6
บทสรุปและข้อคิดเห็นของผู้ศึกษา	13
บรรณานุกรม	14

เอกสารวิชาการอิเล็กทรอนิกส์
สำนักวิชาการ
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
<https://www.parliament.go.th/library>

การปฏิรูปการเมืองไทย

บทนำ

นับจากอดีตถึงปัจจุบันประเทศไทยได้ประสบกับปัญหาความขัดแย้งในสังคมอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะความขัดแย้งทางด้านการเมือง โดยได้มีความแตกแยกและมีการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายกันอย่างชัดเจน ประกอบกับประเทศไทยยังต้องเผชิญกับปัญหาทางด้านวิกฤติเศรษฐกิจของโลกไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งสภาวะการณ์ในลักษณะเช่นนี้ได้ส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของประเทศชาติเป็นอย่างมาก จนกระทั่งได้มีการกล่าวถึงการปฏิรูประบบการเมืองไทยขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการหาทางแก้ไขปัญหาวิกฤติการณ์ของประเทศไทย

ในบทความนี้จะกล่าวถึงการปฏิรูปการเมืองไทยในอนาคตว่าควรมีแนวทางเช่นไร เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองไทยเพื่อให้เกิดสันติภาพอย่างยั่งยืน รวมทั้งหาทางสร้างความปรองดองเพื่อคนทั้งประเทศ โดยบทความนี้แบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ 1. โครงสร้างและบทบาทของระบบการเมือง 2. การปฏิรูประบบการเมือง 3. การปฏิรูปการเมืองไทยในอนาคต 4. บทสรุปและข้อคิดเห็นของผู้ศึกษา โดยสองหัวข้อแรกจะเป็นการสร้างความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับระบบการเมืองเพื่อจะได้เชื่อมโยงถึงการปฏิรูปการเมืองไทยในอนาคตได้อย่างชัดเจนมากขึ้น

1. โครงสร้างและบทบาทของระบบการเมือง

โดยทั่วไปโครงสร้างของระบบการเมืองจะประกอบไปด้วยระบบย่อยต่าง ๆ (subsystem) ได้แก่ สถาบันนิติบัญญัติ สถาบันบริหาร สถาบันตุลาการ สถาบันข้าราชการ พรรคการเมือง กลุ่มอิทธิพลและผลประโยชน์ต่าง ๆ ระบบย่อยเหล่านี้จะนำความต้องการ (demand) และการสนับสนุน (supports) ของประชาชนมาสู่การตัดสินใจของระบบการเมือง จุดมุ่งหมายในการตัดสินใจของระบบการเมืองก็คือ การกำหนดนโยบายสาธารณะเพื่อสนองตอบความต้องการของประชาชน ดังนั้น การตัดสินใจทางการเมืองจึงเป็นบทบาทสำคัญสูงสุดของระบบการเมือง บทบาทสำคัญของระบบการเมืองอาจกล่าวโดยสรุปได้ ดังนี้

1) การกำหนดนโยบายสาธารณะ

เป้าหมายสำคัญของการตัดสินใจทางการเมือง คือ การสร้างสรรค์ประโยชน์สุขให้แก่สังคม ดังนั้น การที่รัฐบาลตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่กระทำการใดเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ก็คือการกำหนดนโยบายสาธารณะ หรืออาจกล่าวได้ว่ากิจกรรมที่รัฐบาลกระทำทั้งปวง คือ นโยบายสาธารณะ การกำหนดนโยบายสาธารณะมีผลในการจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าให้แก่คนในสังคมโดยตรง

ดังนั้น การกำหนดนโยบายสาธารณะจึงเป็นบทบาทสำคัญของระบบการเมือง โดยระบบการเมืองจะสนองตอบความต้องการของประชาชนได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับเป้าหมายของนโยบายสาธารณะ โดยทั่วไปความต้องการของประชาชนอาจส่งผ่านหน่วยย่อยต่าง ๆ ของระบบการเมือง อาทิ พรรคการเมือง กลุ่มอิทธิพลและผลประโยชน์ และระบอบราชการ เป็นต้น เมื่อหน่วยย่อยเหล่านี้รับความต้องการของประชาชนเข้าสู่ระบบการเมืองแล้ว หน่วยย่อยจะทำหน้าที่ในการผลักดันให้ระบบการเมืองตัดสินใจเพื่อสนองตอบความต้องการของประชาชน ผลของการตัดสินใจของระบบการเมืองจะปรากฏในรูปแบบนโยบายสาธารณะต่าง ๆ (อาทิ นโยบายการศึกษา นโยบายสาธารณสุข นโยบายรักษาความสงบเรียบร้อยภายในสังคม นโยบายการป้องกันประเทศ เป็นต้น) ซึ่งระบบบริหารจะต้องนำไปปฏิบัติต่อไป

2) การควบคุม กำกับ และตรวจสอบการทำงานของระบบบริหาร

บทบาทสำคัญของระบบการเมืองอีกประการหนึ่งนอกเหนือจากการกำหนดนโยบายสาธารณะ คือ การควบคุม กำกับ และตรวจสอบการทำงานของระบบบริหาร เพื่อให้มั่นใจว่าข้าราชการจะนำนโยบายไปปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายตามที่ฝ่ายการเมืองกำหนด ทั้งนี้ ในการควบคุม กำกับ และตรวจสอบการนำนโยบายไปปฏิบัติของข้าราชการให้บรรลุผลนั้น ฝ่ายการเมืองจะต้องรับผิดชอบดูแลในการจัดหาทรัพยากรที่จำเป็นในการปฏิบัติงานให้แก่ข้าราชการด้วย ทรัพยากรดังกล่าวหมายถึงงบประมาณ กำลังคน เครื่องมือ และอุปกรณ์ต่าง ๆ ตลอดจนอำนาจตามกฎหมายที่จำเป็นในการปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบาย ซึ่งหมายความว่า การปฏิบัติของข้าราชการจะต้องมีกฎหมายรองรับ จึงจะถือว่าเป็นการปฏิบัติโดยชอบด้วยกฎหมาย

การควบคุม กำกับ และตรวจสอบการทำงานของข้าราชการ เป็นการกระทำเพื่อให้ฝ่ายการเมืองมั่นใจว่านโยบายของตนจะสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนตรงตามเจตนารมณ์มากน้อยเพียงใด ถ้ามีปัญหาในการปฏิบัติ จะได้ทราบว่าเกิดจากปัญหาอะไรและจะแก้ไขได้อย่างไร ถ้าปัญหาเกิดจากข้าราชการขาดความรู้ความสามารถในการปฏิบัติ ฝ่ายการเมืองก็มีอำนาจในการเปลี่ยนแปลงบุคคลเพื่อจัดหาบุคคลใหม่ที่เหมาะสมมารับผิดชอบแทนได้

นอกจากนี้ การควบคุม กำกับ และตรวจสอบการทำงานของข้าราชการ ยังหมายถึงรวมถึงการดูแลให้ข้าราชการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ปราศจากการทุจริตคอร์รัปชันอีกด้วย ในการทำงานของ

ระบบราชการนั้น หากฝ่ายการเมืองดูแลเอาใจใส่ในการควบคุม กำกับ และตรวจสอบอย่างใกล้ชิด โอกาสที่ข้าราชการจะนำนโยบายไปปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพย่อมมีสูง แต่ถ้าปรากฏว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติไม่ประสบความสำเร็จ แม้จะเกิดจากข้อผิดพลาดของข้าราชการก็ตาม ฝ่ายการเมืองจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบ ซึ่งหมายความว่าประชาชนอาจเสื่อมความเชื่อถือศรัทธาต่อฝ่ายการเมือง และไม่เลือกตั้งให้เข้ามาใช้อำนาจทางการเมืองอีกต่อไป ด้วยเหตุนี้ฝ่ายการเมืองต้องระมัดระวังในการควบคุม กำกับ และตรวจสอบการทำงานของข้าราชการอย่างใกล้ชิด เพื่อเป็นหลักประกันสำหรับอนาคตทางการเมืองของตน

อย่างไรก็ตาม ปรากฏการณ์ดังกล่าวมักเกิดขึ้นในสังคมที่มีระดับการพัฒนาทางการเมืองสูงเท่านั้น ส่วนในสังคมที่มีระดับการพัฒนาทางการเมืองต่ำที่ประชาชนยังแยกไม่ออกระหว่างความรับผิดชอบของฝ่ายการเมืองและของข้าราชการ และประชาชนมักจะเคยชินต่อการทำงานที่ล่าช้าของข้าราชการ จนไม่สนใจว่าข้าราชการหรือฝ่ายการเมืองทำงานได้ผลมากน้อยเพียงใด ทำให้ทั้งฝ่ายการเมืองและข้าราชการมิได้รับผลกระทบจากความล้มเหลวในการนำนโยบายไปปฏิบัติ

3) การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง

บทบาทสำคัญของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย คือ การมีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อแสดงว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริง แต่โดยทั่วไปประชาชนในทุกสังคมจะมีบางส่วนที่สนใจการเมือง และบางส่วนไม่สนใจการเมือง ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของผู้นำทางการเมืองที่จะต้องส่งเสริมให้ประชาชนให้ความสนใจต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกว้างขวาง

ในสังคมที่มีการพัฒนาทางการเมืองสูง ประชาชนจะมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในการควบคุม กำกับ และตรวจสอบการทำงานของฝ่ายรัฐบาลและข้าราชการ เพื่อให้แน่ใจว่าทั้งรัฐบาลและข้าราชการจะทำงานเพื่อสนองตอบความต้องการของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่ปรากฏอยู่เป็นประจำ อาทิ

(1) การวิพากษ์วิจารณ์การทำงานและการขุดคุ้ยตีแผ่เรื่องที่ไม่ชอบมาพากลของรัฐบาล นักการเมือง และข้าราชการทั้งในทางสนับสนุนและคัดค้าน การวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล อาจเป็นการกระทำโดยการเขียนบทความแสดงความคิดเห็นผ่านหนังสือพิมพ์ การให้สัมภาษณ์ทางวิทยุ โทรทัศน์ การอภิปรายและปราศรัยต่าง ๆ ตลอดจนการชุมนุมเพื่อวิเคราะห์ผลงานของรัฐบาล เป็นต้น

(2) การใช้สิทธิในการเลือกตั้งหรือถอดถอนผู้ปกครองหรือผู้บริหารทั้งในระดับชาติ และระดับท้องถิ่นซึ่งเป็นการใช้อำนาจในการให้คุณให้โทษแก่นักการเมืองด้วยการเลือกตั้งหรือไม่เลือกตั้งให้เข้าไปมีอำนาจทางการเมืองอีกต่อไป ซึ่งถือว่าเป็นอำนาจสูงสุดของประชาชน

(3) การชุมนุมเคลื่อนไหวก่อนหน้าหรือคัดค้านการตัดสินใจหรือการกระทำของรัฐบาล ถ้ามีกรณีสำคัญที่ประชาชนไม่เห็นด้วยกับการตัดสินใจหรือการกระทำของรัฐบาล ประชาชนอาจชุมนุมเคลื่อนไหวก่อนหน้าและยื่นข้อเรียกร้องต่อรัฐบาล เพื่อให้รัฐบาลเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจหรือระงับการดำเนินการที่ไม่เหมาะสม เป็นต้น

(4) การเป็นสมาชิกพรรคการเมืองหรือเป็นผู้สนับสนุนพรรคการเมือง การที่ประชาชนเป็นสมาชิกพรรคการเมือง หรือเป็นผู้สนับสนุนพรรคการเมือง จะทำให้ประชาชนมีอำนาจในการกำหนดทิศทาง และนโยบายของพรรคการเมืองในการสนองตอบความต้องการของประชาชน กล่าวคือ ประชาชนมีความประสงค์หรือต้องการที่จะเห็นรัฐบาลดำเนินนโยบายอย่างไร ประชาชนสามารถเลือกสังกัดพรรคการเมืองหรือสนับสนุน

พรรคการเมืองที่นำเสนอนโยบายสอดคล้องกับความต้องการของตนได้ หรือสามารถผลักดันให้พรรคการเมืองที่ตนสังกัดหรือสนับสนุนกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนได้

บทบาทที่กล่าวมาเหล่านี้ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของพรรคการเมือง ตั้งแต่ขั้นตอนต้น ๆ ก่อนที่พรรคการเมืองจะได้รับการเลือกตั้งเข้าไปบริหารประเทศ ดังนั้น ผู้นำพรรคการเมืองที่ประสบความสำเร็จทางการเมือง จะต้องมีความสามารถดึงดูดความสนใจให้ประชาชนเข้าร่วมเป็นสมาชิกพรรคของตนได้จำนวนมาก หรืออย่างน้อยถ้าไม่เข้าร่วมเป็นสมาชิกพรรค ก็ตัดสินใจให้การสนับสนุนพรรค จึงจะทำให้พรรคมีโอกาสชนะในการเลือกตั้ง สามารถจัดตั้งรัฐบาลเพื่อบริหารประเทศต่อไป

การที่ประชาชนจะตัดสินใจเข้าสังกัดพรรคการเมืองใด หรือตัดสินใจสนับสนุนพรรคการเมืองใด ย่อมขึ้นอยู่กับความพอใจของประชาชนต่อนโยบายพรรคหรือผู้นำพรรคที่ประชาชนเชื่อว่า จะสามารถนำพาสังคมไปสู่ความเจริญก้าวหน้าและความอยู่ดีกินดีของประชาชน ถ้าพรรคการเมืองที่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชน แต่มีได้ดำเนินการให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชน ประชาชนอาจลาออกจากการเป็นสมาชิกพรรคหรือตัดสินใจไม่ให้การสนับสนุนพรรค การกระทำดังกล่าวจะทำให้พรรคการเมืองนั้นหมดโอกาสที่จะบริหารประเทศต่อไป และนี่คืออำนาจของประชาชนในฐานะสมาชิกพรรคหรือผู้สนับสนุนพรรคที่มีผลต่อการควบคุม กำกับ และตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลที่ทรงอำนาจมาก

แต่กรณีนี้จะเกิดในสังคมที่มีระดับการพัฒนาการทางการเมืองสูงเท่านั้น สำหรับสังคมที่มีระดับการพัฒนาทางการเมืองต่ำ ประชาชนโดยทั่วไปมักไม่สนใจที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกพรรคหรือประกาศตนเป็นผู้สนับสนุนพรรค ทำให้ระบบพรรคการเมืองไม่เข้มแข็ง ไม่สามารถเป็นกลไกของประชาชนในการควบคุม กำกับ และตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้ บทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนดังกล่าว ถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลจะละเมิดมิได้ทราบเท่าที่ประชาชนปฏิบัติภายใต้กรอบแห่งกฎหมาย อย่างไรก็ตาม ในสังคมที่มีระดับการพัฒนาการเมืองต่ำ แม้ว่าจะปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยก็ตาม แต่ประชาชนส่วนใหญ่อาจไม่มีความรู้และความเข้าใจ และไม่ตระหนักในคุณค่าของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งในสังคมเหล่านี้ผู้นำทางการเมืองอาจจะไม่สนใจในการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง ทำให้บทบาทสำคัญทางการเมืองอยู่ในมือของคนกลุ่มน้อยเท่านั้น สภาพเช่นนี้ประชาชนจะไม่มีอำนาจในการควบคุม กำกับ และตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล ในทางตรงกันข้ามรัฐบาลจะรวมศูนย์อำนาจในการบริหารประเทศมาก การกำหนดนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาลจะเป็นลักษณะจากบนลงล่าง (top down) ประชาชนไม่อยู่ในฐานะที่จะเรียกร้องหรือมีส่วนร่วมในการตัดสินใจนโยบายของรัฐบาลแต่อย่างใด ปรัชญาการณเหล่านี้จะพบเห็นโดยทั่วไปในสังคมที่ประชาชนส่วนใหญ่มีการศึกษาต่ำและยากจน ซึ่งผู้ปกครองไม่สนใจที่จะปลูกฝังให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน คือ เป้าหมายของการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย ดังนั้น ความมั่นคงและเสถียรภาพของระบบการเมืองในระบอบประชาธิปไตย จึงขึ้นอยู่กับความรู้ความเข้าใจและความศรัทธาของประชาชนต่อระบอบประชาธิปไตย ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกว้างขวาง เพื่อรักษาให้ระบบการเมืองมีเสถียรภาพต่อไป (สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2539, น. 4 - 9)

2. การปฏิรูประบบการเมือง

1) ความหมาย มีผู้ให้ความหมายของคำว่า “การปฏิรูปการเมือง” (Political reform) ดังนี้

คณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย (คพป.) ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากประธานรัฐสภา และประธานสภาผู้แทนราษฎร (ศาสตราจารย์มารุต บุญนาค) เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2537 นั้น ได้ให้คำอธิบายความหมายของการปฏิรูประบบการเมืองว่า “การปฏิรูประบบการเมือง คือ การปรับปรุงและแก้ไขปัญหาของระบบการเมืองทั้งระบบ เพื่อให้มีการเมืองในระบบมีความสุจริต และแก้ไขปัญหาลดจนคัมครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพแท้จริง”

นอกจากนี้ ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี ราชภัฏวชิรเวศและอดีตประธานคณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย ได้ให้คำอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับความหมายของคำว่า การปฏิรูประบบการเมืองไว้ว่า “การปฏิรูประบบการเมือง หมายถึง การปรับปรุงกลไกของระบบการเมืองส่วนกลางที่กำหนดโดยกฎหมาย เพื่อลดและป้องกันการทุจริตประพฤตินอกของนักการเมือง และเพิ่มประสิทธิภาพของการเมืองในการแก้ไขปัญหาของประเทศ”

2) **วัตถุประสงค์** ศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี ได้ให้คำอธิบายไว้ในเบื้องต้นว่า การปฏิรูประบบการเมืองมีวัตถุประสงค์เพื่อการปรับปรุงระบบการเมืองให้การเมืองมีความสะอาดและมีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาของประชาชนมากยิ่งขึ้น หากไม่สามารถปฏิรูประบบการเมืองได้ การแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ย่อมทำไม่ได้ เช่น ปฏิรูประบบราชการ ปฏิรูประบบการศึกษา ปฏิรูประบบกิจการคณะสงฆ์ การแก้ไขปัญหาความยากจน การรักษาทรัพยากรธรรมชาติ การแก้ไขปัญหาสังคมต่าง ๆ เรื่องเหล่านี้ล้วนยากต่อการแก้ไขทั้งสิ้น ถ้าการเมืองไม่มีคุณภาพสูง และถ้าแก้ไขไม่ได้บ้านเมืองจะเข้าไปสู่ความยุ่งยากมากขึ้น และจะหลีกเลี่ยงความรุนแรงไปไม่พ้น

3) ลักษณะ โดยลักษณะของการปฏิรูประบบการเมืองสามารถสรุปได้ 4 ประการ ดังนี้

(1) การปฏิรูประบบการเมืองต้องแก้ไข้ปัญหาของระบบการเมืองทั้งระบบ ไม่ใช่จุดใดจุดหนึ่ง โดยหยิบยกปัญหาทุกปัญหาที่ระบบการเมืองนั้น ๆ ประสบอยู่ เช่น มีการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญบ่อยครั้ง มีการทุจริตคอร์รัปชันโดยผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและข้าราชการระดับสูง การเมืองถูกมองว่าเป็นเรื่องของนักการเมือง พลเมืองรู้สึกว่าการเมืองเฉพาะเมื่อเลือกตั้งและฟังข่าวเท่านั้น องค์การการเมืองทุกองค์กรไม่สามารถตอบสนองการแก้ไข้ปัญหาที่หลากหลายทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมได้ เป็นต้น โดยนำมาพิจารณาและหามาตรการแก้ไข้ทั้งระบบให้สอดคล้องกัน ไม่ใช่แก้ไข้ที่จุดใดจุดหนึ่งแล้วไปสร้างปัญหาให้จุดอื่น

(2) การปฏิรูประบบการเมืองมีจุดมุ่งหมายสร้างความสุจริตและประสิทธิภาพทางการเมือง ซึ่งปัญหาของระบบการเมืองไทยส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากปัญหาใน 2 สาเหตุคือ 1) ความไม่สุจริตของระบบการเมือง และ 2) ความไม่มีประสิทธิภาพของระบบการเมือง ดังนั้น จึงต้องปฏิรูประบบให้ขจัดความทุจริตทุกระบบ สร้างเสถียรภาพทางการเมือง และส่งเสริมประสิทธิภาพขององค์กรทางการเมือง

(3) ยกร่างรัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญให้เป็นการปฏิรูประบบการเมือง กล่าวคือ ต้องยกร่างรัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญในคราวเดียวกัน โดยให้แก้ไข้ทั้งระบบเพื่อสร้างความสุจริตและประสิทธิภาพให้ระบบการเมือง โดยรัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญต้องวางกรอบที่เป็นกฎเกณฑ์และกติกาให้บุคคลทุกฝ่ายในสังคมไม่ว่าจะเป็นองค์กรทางการเมือง ระบบราชการประจำ

เอกชน และประชาชน สามารถดำเนินการทั้งหลายภายใต้กรอบที่วางไว้เพื่อให้เกิดความสงบและสันติ แต่กรอบที่วางไว้นั้นต้องเอื้ออำนวยให้บุคคลในระบบสามารถแก้ปัญหาให้สังคมได้ โดยคนดีสามารถทำงานได้ดี คนไม่ดีสามารถทำความไม่ดีได้ยาก

(4) การปฏิรูประบบการเมืองดังกล่าวต้องยึดระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขเป็นกรอบหลัก (อวิศารัตน์ นิยมไทย, 2552, น. 117-119, น. 125)

3. การปฏิรูปการเมืองไทยในอนาคต

นับตั้งแต่ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สภาพการณ์ทางการเมืองการปกครองของประเทศไทยยังคงไม่สามารถพัฒนาการเมืองการปกครองให้มั่นคง มีความชอบธรรม มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลได้อย่างเป็นรูปธรรม การเมืองไทยยังคงมีลักษณะเป็นทวิลักษณ์ กล่าวคือ เป็นการกลับไปกลับมาของ 2 ระบอบย่อย ได้แก่ ระบอบประชาธิปไตยที่มาจากการเลือกตั้ง และระบอบที่รัฐชาติปัตย์มาจากการยึดอำนาจ อีกทั้งส่งผลให้เกิดสภาพปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองและเกิดความรุนแรงขึ้นหลายครั้ง ประชาชนเกิดความคิดเห็นที่แตกแยก แบ่งเป็นฝักเป็นฝ่าย และไม่เป็นมิตรต่อกัน เกิดความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน จนนำไปสู่ความเสียหายในหลายมิติทั้งเศรษฐกิจ สังคม ความมั่นคงแห่งรัฐ และส่งผลต่อความเชื่อมั่นในระดับนานาชาติ

ฉะนั้น ในเวลาต่อจากนี้ประเทศไทยจำเป็นต้องมีการปฏิรูปการเมือง โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 258 ก. ได้กำหนดให้มีการดำเนินการปฏิรูปประเทศด้านการเมืองเพื่อให้เกิดผลอย่างน้อย 5 ประการ ได้แก่ 1) ให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง รวมตลอดทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ รู้จักยอมรับในความเห็นทางการเมืองโดยสุจริตที่แตกต่างกัน และให้ประชาชนใช้สิทธิเลือกตั้งและออกเสียงประชามติโดยอิสระ ปราศจากการครอบงำไม่ว่าด้วยทางใด 2) ให้การดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมืองเป็นไปโดยเปิดเผยและตรวจสอบได้ เพื่อให้พรรคการเมืองพัฒนาเป็นสถาบันทางการเมืองของประชาชนซึ่งมีอุดมการณ์ทางการเมืองร่วมกัน มีกระบวนการให้สมาชิกพรรคการเมืองมีส่วนร่วมและมีความรับผิดชอบอย่างแท้จริงในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองและการคัดเลือกผู้มีความรู้ความสามารถ ซื่อสัตย์สุจริต และมีคุณธรรมจริยธรรม เข้ามาเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม 3) มีกลไกที่กำหนดความรับผิดชอบของพรรคการเมืองในการประกาศนโยบายที่มีได้วิเคราะห์ผลกระทบ ความคุ้มค่า และความเสียอย่างรอบด้าน 4) มีกลไกที่กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและรับผิดชอบต่อประชาชนในการปฏิบัติหน้าที่ของตน 5) มีกลไกแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองโดยสันติวิธีภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ดังนั้น เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ดังกล่าว แผนการปฏิรูปประเทศด้านการเมืองจึงกำหนดการปฏิรูปไว้ 5 ประการสำคัญ ได้แก่

1) การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ต้องเริ่มจากการวางรากฐานความรู้ความเข้าใจที่ถ่องแท้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขให้แก่ประชาชนทุกคน

โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ตลอดจนเสริมสร้างจิตสำนึกในทักษะและหน้าที่ต่าง ๆ ของพลเมืองด้วย อีกทั้งต้องสร้างลักษณะของประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือและสร้างกลไกในการดูแลเสียงข้างน้อยให้เพิ่มขึ้นในการเมืองไทย พัฒนาวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ส่งเสริมการรวมกลุ่มของภาคประชาสังคม ตลอดจนยกระดับบทบาทของภาคประชาสังคมให้มีความเข้มแข็งขึ้น

2) กลไกการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยสันติวิธีและการรัฐรักสามัคคีของสังคมไทย มุ่งหวังให้เกิดการสร้างกลไกที่เป็นรูปธรรมทั้งในระดับชาติและระดับพื้นที่ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ด้วยสันติวิธี และเสริมสร้างการรัฐรักสามัคคีของคนในชาติ โดยให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในกลไกและกระบวนการ และกำหนดให้มีการเฝ้าระวังและป้องกันอย่างเป็นระบบเพื่อมิให้เกิดการเผชิญหน้าหรือปะทะกันอย่างรุนแรง สร้างสำนึกและความตระหนักรู้ของประชาชนในการใช้เสรีภาพส่วนบุคคลควบคู่กับความรับผิดชอบและเคารพในสิทธิของผู้อื่น กำหนดให้มีกลไกและกติกาในการใช้สิทธิเสรีภาพในการชุมนุม โดยใช้แนวทางสันติวิธีและเป็นไปตามกฎหมาย ทั้งยังกำหนดให้รัฐต้องใช้มาตรการในการบริหารเพื่อสร้างหรือทำความเข้าใจต่อความเห็นที่ไม่ตรงกันของประชาชนกลุ่มต่าง ๆ และให้รัฐต้องสร้างกลไกในการเจรจาด้วยเหตุผลเพื่อมิให้เกิดความรุนแรงหรือบานปลาย

3) การกระจายอำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่น และการจัดสรรทรัพยากรที่เป็นธรรม การปฏิรูปประเทศด้านการเมืองในประเด็นนี้ ต้องช่วยผลักดันการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมีการพัฒนานักการเมืองท้องถิ่นอย่างจริงจัง และต้องส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งการเพิ่มช่องทางและโอกาสในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนให้มากยิ่งขึ้น ตลอดจนกำหนดให้มีกลไกการสร้างความเป็นธรรมในการจัดสรรทรัพยากรให้กับประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในทุกระดับเพื่อให้ท้องถิ่นมีบทบาทอย่างเหมาะสม พร้อมทั้งมีงบประมาณที่เพียงพอต่อการบริหารปกครองตนเอง

4) การเลือกตั้งที่สุจริตและเที่ยงธรรมเพื่อการปฏิรูปประเทศ การเลือกตั้งผู้แทนของประชาชนเป็นกระบวนการทางการเมืองที่สำคัญในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่เชื่อว่าอำนาจอธิปไตยหรืออำนาจสูงสุดในการปกครองเป็นของประชาชน อีกทั้งการเลือกตั้งเป็นการแสดงเจตนาของประชาชนในการเลือกสรรผู้แทนของตนเพื่อเป็นตัวแทนเข้าไปปกครองและบริหารบ้านเมือง อย่างไรก็ตาม การเลือกตั้งจะสัมฤทธิ์ผลโดยบรรลุเป้าหมายแห่งเจตนารมณ์ของการปกครองแบบประชาธิปไตยโดยผ่านผู้แทนได้นั้น การเลือกตั้งจะต้องดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย สุจริต และเที่ยงธรรม ตลอดจนกำหนดให้มีมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในทางการเมืองและการเลือกตั้งทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น ให้มีมาตรการป้องกันการทุจริตการเลือกตั้งและการซื้อสิทธิ์ขายเสียงที่มีประสิทธิภาพให้มีกระบวนการในการตรวจสอบการใช้จ่ายของพรรคการเมืองและผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งในการหาเสียงเลือกตั้ง พร้อมทั้งมีการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่มาใช้ในการจัดการ นอกจากนี้ ยังผลักดันให้เกิดการปฏิรูปพรรคการเมืองเพื่อให้เป็นของประชาชนและเป็นสถาบันทางการเมืองที่สำคัญเคียงคู่กับระบอบประชาธิปไตยได้อย่างแท้จริง

5) การสร้างรัฐธรรมาธิปไตย การสร้างรัฐธรรมาธิปไตยเป็นหัวใจสำคัญของระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การสร้างรัฐธรรมาธิปไตยในระบอบประชาธิปไตยมีความคิดมาจากหลักการที่ว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ประชาชนใช้ระบบการเลือกตั้งเพื่อเลือกผู้แทนเข้าไป

ปกครองประเทศ หากเกิดรัฐบาลจากประชาชนจะสามารถทำอะไรให้เกิดประโยชน์กับประชาชนได้อย่างแท้จริง เมื่อนำคำสอนของพระพุทธเจ้าในเรื่องธรรมาธิปไตยที่ใช้ธรรมเป็นตัวกำกับและกำหนด ไม่เอาประโยชน์ส่วนตน แต่คิดถึงประโยชน์ส่วนรวมของประชาชนเป็นสำคัญไปปรับใช้กับรัฐ รัฐในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ จึงหมายความว่าถึงรัฐบาล ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และบุคลากรภาครัฐทั้งหมด มุ่งให้เกิดการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และการปฏิบัติหน้าที่โดยปราศจากการขัดกันแห่งผลประโยชน์ของผู้ดำรงตำแหน่งในรัฐ ให้มีการควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ตลอดจนมาตรการการลงโทษผู้กระทำความผิด และให้มีการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองปฏิบัติตนในการดำเนินการทางการเมืองอยู่ในครรลองของธรรมาธิปไตย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561, น. 33 - 40)

ในอนาคตกการปฏิรูปการเมืองไทยควรมุ่งเน้นกิจกรรมปฏิรูประบบการเมืองตามแผนการปฏิรูปประเทศด้านการเมือง (ฉบับปรับปรุง) ที่มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ* และแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ** จำนวน 5 กิจกรรม ประกอบด้วย

1) การส่งเสริมความรู้ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ปัจจุบันการเรียนรู้และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนมีช่องทางที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น ประกอบกับชุดความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมีการตีความที่หลากหลายและแตกต่างกัน ดังนั้น จึงควรส่งเสริมความรู้ทางการเมืองการปกครองในระบอบ

* ความสอดคล้องของการปฏิรูปประเทศด้านการเมืองกับยุทธศาสตร์ชาติ ดังนี้

1) ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง

1.1) ข้อ 4.1 การรักษาความสงบภายในประเทศ

4.1.2 การพัฒนาและเสริมสร้างความจงรักภักดีต่อสถาบันหลักของชาติ

4.1.3 การพัฒนาและเสริมสร้างการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขที่มี

เสถียรภาพและมีธรรมาภิบาล เห็นแก่ประโยชน์ของประเทศชาติมากกว่าประโยชน์ส่วนตน

2) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ

2.1) ข้อ 4.3 ภาครัฐมีขนาดเล็กกระทัดรัดเหมาะสมกับภารกิจ ส่งเสริมให้ประชาชนและทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ

4.3.3 ส่งเสริมการกระจายอำนาจและสนับสนุนบทบาทชุมชนท้องถิ่น ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่มีสมรรถนะสูง ตั้งอยู่บนหลักธรรมาภิบาล

2.2) ข้อ 4.6 ภาครัฐมีความโปร่งใส ปลอดภัยและประพฤติมิชอบ

4.6.1 ประชาชนและภาคีต่าง ๆ ในสังคมร่วมมือกันในการป้องกันการทุจริต

** ความสอดคล้องของการปฏิรูปประเทศด้านการเมืองกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ดังนี้

1) แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นความมั่นคง

1.1) คนไทยมีความจงรักภักดี ซื่อสัตย์พร้อมธำรงรักษาไว้ซึ่งสถาบันหลักของชาติ สถาบันศาสนา เป็นที่เคารพยึดเหนี่ยวจิตใจของคนไทยสูงขึ้น

1.2) การเมืองมีเสถียรภาพและธรรมาภิบาลสูงขึ้น

2) แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการบริการประชาชนและประสิทธิภาพภาครัฐ

2.1) เปิดโอกาสให้ภาคส่วนต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการจัดบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะอย่างเหมาะสม

2.2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีสมรรถนะและสร้างความทันสมัยในการจัดบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะให้กับประชาชน

3) แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ

3.1) ประชาชนมีวัฒนธรรมและพฤติกรรมซื่อสัตย์สุจริต

ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขที่มีเนื้อหาร่วมสมัย ใกล้เคียง และสามารถเข้าถึงประชาชนได้ ทุกกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และสามารถแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างสุจริต

2) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะทุกระดับ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นประเด็นที่ต้องให้ความสำคัญเพื่อเป็นการสร้างการยอมรับ และการดำเนินการต่าง ๆ ของภาครัฐให้ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง ถึงแม้ว่าในปัจจุบัน กฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับต่าง ๆ มุ่งเน้นให้เกิดกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากการดำเนินการหรือการกำหนดนโยบายของภาครัฐ กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนยังคงไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ทั้งนี้ปัจจุบันการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถเกิดขึ้นได้หลากหลายแนวทาง ซึ่งการใช้เทคโนโลยีนวัตกรรมเป็นหนึ่งในเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนที่รวดเร็ว เข้าถึงง่าย และมีประสิทธิภาพ จึงควรให้ความสำคัญกับการนำเทคโนโลยีนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง

3) การสร้างความสามัคคีปรองดองสมานฉันท์ของคนในชาติ ที่ผ่านมามีการสร้างสามัคคีปรองดองสมานฉันท์ของคนในชาติและการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทยเป็นลักษณะของการแก้ไขปัญหาตามสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น อาทิ การจัดตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจเพื่อเป็นบุคคลกลางในการแก้ไขปัญหาทางการเมือง โดยการแก้ไขปัญหาในลักษณะดังกล่าวเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าและเป็นรายกรณีไป ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการแก้ไขสถานการณ์ต่าง ๆ และส่งผลให้ความขัดแย้งขยายไปในวงกว้าง ดังนั้น จึงควรมีแนวทาง กลไก และมาตรการในการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของประชาชน และขจัดความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมให้เป็นหลักในการทำหน้าที่ติดตาม แจ้งเตือน และเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหา เพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของประชาชนและขจัดความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมอย่างยั่งยืน

4) การส่งเสริมการพัฒนาพรรคการเมือง พรรคการเมืองเป็นสถาบันทางการเมืองที่สำคัญในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยพรรคการเมืองเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงภาคส่วนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาคประชาชน ภาคเอกชน และกลุ่มต่าง ๆ ทางสังคม เข้ากับสถาบันทางการเมือง ผ่านการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ไปสู่การจัดตั้งรัฐบาลในการบริหารราชการแผ่นดินและการติดตามตรวจสอบการดำเนินการของภาครัฐ ดังนั้น การส่งเสริมการพัฒนาพรรคการเมืองจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างสรรค์การเมืองที่มีคุณภาพและสุจริต โดยให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองของประชาชนต่อพรรคการเมือง ส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างประชาชนและพรรคการเมือง และการสนับสนุนพรรคการเมืองในการสรรหาผู้มีความรู้ความสามารถ ซื่อสัตย์สุจริต มีคุณธรรมจริยธรรม และเป็นที่ยอมรับของประชาชนมาลงสมัครรับเลือกตั้ง

5) การปรับปรุงโครงสร้างและเนื้อหาของรัฐธรรมนูญเพื่อการปฏิรูป ประเด็นการแก้ไขรัฐธรรมนูญในปัจจุบันมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน โดยแต่ละความคิดเห็นต่างมีข้อดีและข้อเสียเฉพาะที่แตกต่างกัน ดังนั้น เพื่อให้การแก้ไขรัฐธรรมนูญตลอดจนการร่างรัฐธรรมนูญเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

มีการนำเสนอข้อดี ข้อเสีย และผลกระทบของมาตราต่าง ๆ ของรัฐธรรมนูญ จึงควรมีการปรับปรุงกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญให้ตั้งอยู่บนพื้นฐานข้อมูลเชิงประจักษ์และเชิงวิชาการ มีความโปร่งใสและมีการประเมินผลกระทบของร่างรัฐธรรมนูญอย่างครอบคลุม ตลอดจนมีการนำเสนอแนวคิดและผลกระทบของมาตราต่าง ๆ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น เพื่อให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ไขและการร่างรัฐธรรมนูญอย่างแท้จริง (ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง การประกาศแผนการปฏิรูปประเทศ (ฉบับปรับปรุง), 2564, น. 11 – 22)

ทั้งนี้ ในการดำเนินการดังกล่าวจะทำให้ประชาชนเกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข นำไปสู่การเป็นพลเมืองที่ดีในวิถีประชาธิปไตย มีความปรองดองสมานฉันท์ของคนในชาติ เกิดนโยบายสาธารณะที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ตลอดจนได้ผู้แทนทางการเมืองที่มีความรู้ความสามารถ ซื่อสัตย์ สุจริต และมีคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งนับเป็นการปฏิรูปการเมืองไทยในอนาคต

4. บทสรุปและข้อคิดเห็นของผู้ศึกษา

การปฏิรูปการเมืองไทยในอนาคตจะประสบผลสำเร็จหรือไม่เพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม พรรคการเมือง ประชาชน สื่อมวลชน และอื่น ๆ ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบในเรื่องดังกล่าวโดยตรง โดยทุกภาคส่วนต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการคิดและทำงานร่วมกันทำให้การปฏิรูปเกิดผลขึ้นได้อย่างแท้จริง โดยต้องผลักดันให้ทุกคน ทุกฝ่าย และทุกภาคส่วนเกิดพลังเชิงบวก ทำให้รู้สึกและสำนึกว่าตนเองต้องเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการเมืองและต้องรับผิดชอบต่อบ้านเมืองร่วมกัน ในขณะเดียวกันรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเปิดโอกาสและอำนวยความสะดวกให้ทุกคน ทุกฝ่าย และทุกภาคส่วนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการปฏิรูปการเมืองอย่างเต็มที่ ไม่กีดกันฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งออกไป ทุกคนต้องรู้สึกที่เราได้เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูป มิใช่เป็นผู้ถูกกระทำหรือถูกปฏิรูป

แม้ว่าการปฏิรูปการเมืองไทยอาจต้องใช้ระยะเวลาที่ยาวนานในอนาคต แต่สุดท้ายเมื่อการปฏิรูปการเมืองประสบผลสำเร็จ จะเป็นฐานสนับสนุนให้การปฏิรูปประเทศในด้านอื่น ๆ สำเร็จลุล่วงด้วยเช่นกัน และประเทศไทยก็จะพัฒนาขึ้นในทุกมิติ ประเทศชาติและสังคมก็จะพัฒนาอย่างยั่งยืน ประชาชนในชาติจะมีการพัฒนาทางด้านวัตถุและจิตใจที่สมดุลกัน มีความสุข มีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และเกิดความเป็นธรรมและความทัดเทียมกันในสังคม

บรรณานุกรม

- “ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง การประกาศแผนการปฏิรูปประเทศ (ฉบับปรับปรุง)” (25 กุมภาพันธ์ 2564). **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 138 ตอนพิเศษ 44 ง, น. 1-354.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (มกราคม - มิถุนายน 2561). ปฏิรูปประเทศไทย ร่วมคิด ร่วมใจ สร้างไทยไปด้วยกัน. **วารสารเศรษฐกิจและสังคม**, 55(ฉบับพิเศษ), 33 – 40.
- สมบัติ อารงธัญวงศ์. (มกราคม - มีนาคม 2539). การเมืองกับการบริหาร. **วารสารพัฒนบริหารศาสตร์**, 36(1). 4 – 9.
- อวิการ์ตน์ นิยมไทย. (พฤษภาคม – มิถุนายน 2552). การเมืองไทยกับความพยายามในการปฏิรูป. **จุดนิติ**, 6(3), 117-125.